

Київський університет імені Тараса Шевченка

На правах рукопису

РІЗУН Володимир Володимирович

УДК 002.704.1:681.142.33

МОДЕЛЮВАННЯ І ТЕХНОЛОГІЯ РЕДАКТОРСЬКИХ СИСТЕМ

10.01.08 — журналістика

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук**

Київ 1996

070 +
82.0

AB 34.099

Робота виконана на кафедрі мови та стилістики
Інституту журналістики
Київського університету імені Тараса Шевченка

Науковий консультант
доктор філологічних наук, професор Р.Г.Іванченко

Офіційні опоненти:
доктор філологічних наук, професор В.І.Шкляр,
доктор філологічних наук, професор М.Д.Феллер,
доктор філологічних наук, професор С.Я.Єрмоленко

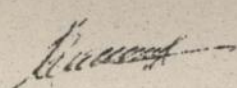
Провідна установа
Українська академія друкарства

Захист відбудеться 21 березня 1996 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.01.08 в Інституті журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка (254119, Київ, вул. Мельникова, 36/1).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка.

Автореферат розісланий 16 лютого 1996 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



В.П.Олійник

ЛННБ України ім.В.Стефаника



00740084 (N)

ДТВ

Упровадження новітньої, комп'ютерної технології у редакційно-видавничу сферу зумовлене подоланням другого інформаційного бар'єра¹ у Суспільстві.

Ще у травні 1984 року на міжнародному семінарі в Балатонсеплаке (Угорщина), який відбувся з ініціативи Інституту досліджень і документації при Міжнародній організації журналістів і був присвячений проблемі нових технологій у масовій комунікації, прозвучала фраза, що протягом вісімдесятих років у світі розповсюджено інформації більше, ніж за всю історію людства. Обсяг інформації подвоюється через сім-вісім років. Такий інформаційний вибух спричинив розвиток новітніх видавничих технологій, оскільки в усіх сферах діяльності стала помітною нерівновага між введенням і виведенням інформації (пропорція десь між 5:1 і 13:1, тобто з п'яти - тринадцяти введених одиниць виводиться лише одна). Суспільство, яке користується тільки паперовою технологією у видавничій сфері, неспроможне обробити і вчасно видати інформацію. Природно, питання нових видавничих технологій постало як першочергове.

Соціально зумовлена, технологічна модернізація редакційно-видавничої сфери має відповідати трьом обов'язковим вимогам технологізації виробничих процесів, вимогам, які випливають із рівня науково-технічного забезпечення виробництва: *мати систему виробничих моделей, доведені до автоматизму процеси і можливості механізації цих процесів.*

Для успішного впровадження у виробництво редакційно-видавничі технології мають бути чітко визначені щодо основних технологічних атрибутів: *технологічного предмета (об'єкта), технологічних засобів праці та технологічного процесу.*

Аналізові технологічної ситуації, що склалася у сучасній редакційно-видавничій сфері на ділянці літературного редагування *редактор — (твір — автор) — читач*, і присвячене дане дослідження. Актуальність його полягає в описові стану та показі закономірностей і перспектив технологічного розвитку *редакторської системи (РС)* як ідеальної теоретичної моделі, що функціонує насаперед у ЗМК.

Упровадження новітньої технології у редакційно-видавничу сферу стало можливим завдяки активній автоматизації й механізації виробничих процесів у ЗМК. *Автоматизовані редактори текстів (АРТ), системи макетування й верстки, графічні редактори, банки*

1 Першим інформаційним бар'єром називається поріг складності обробки інформації однією людиною. Другий інформаційний бар'єр пов'язаний із вирішенням складних інформаційних завдань, що перевищує можливості сукупності людей (Глушков В.М. Основи безбумажної інформатики. М., 1987. С. 11). Текст — Сноска

даних як фізичні моделі людини-редактора обслуговують нині редакційно-видавничу сферу, полегшуючи працю, зокрема, редактора.

Поряд із цим ми не можемо назвати жодного АРТ, який би відповідав усім вимогам, що стоять перед людиною — літературним редактором. На те є кілька причин: (1) неможливість належно формалізувати й автоматизувати "творчі" процеси редактора (аналіз вибору теми, її розробки; корекцію актуальної теми тощо) через відсталість машинобудівних індустрій і невивченість тих "творчих" процесів на рівні психофізіологічних механізмів; (2) відсутність належної взаємодії програмістів й експертів (знавців редакторської справи), через що всі програмні засоби, покликані матеріалізувати роботу редактора, обмежені йоднотипні у своїх функціях; (3) відсутність справді глибоких, зорієнтованих на сферу автоматизації й механізації розробок у галузі теоретичного моделювання редактора і його виробничої діяльності.

Остання причина, яку необхідно розглядати у площині насамперед філологічній і якій приурочена ця дисертація, може і повинна бути розкрита з позицій власне фахівців редакційно-видавничої сфери.

Вітчизняна наука жодного разу не ставила питання про необхідність розробки моделі редактора з прикладною метою — метою втілення її у систему програмних засобів. Що стосується зарубіжного досвіду, то на сьогодні нам теж не відомі монографічні роботи, в яких би в експліцитній формі піднімалося питання про створення редакторської моделі. Проте зарубіжний досвід комп'ютеризації редакторських функцій і створення великої кількості комп'ютерних програм-редакторів змушує нас думати про імпліцитне осмислення редакторської діяльності. Аналіз зарубіжних програмних засобів дає можливість сформулювати уявлення про імпліцитну теоретичну модель редактора, якою послуговувалися зарубіжні програмісти. Але вже зараз можна сказати, що ця модель ісповна, функціонально обмежена.

Серед вітчизняних і зарубіжних робіт, що звертають на себе увагу глибиною осмислення механізмів редакторської праці й моделюють роботу редактора в кількох аспектах, необхідно назвати такі: *Іванченко Р.Г. Літературне редагування, Мильчин А.Э. Методика редактирования текста, Феллер М.Д. Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования, Baskette Floyd K., Sissors Jack Z., Brooks Brian S. The Art of Editing, Kassay Stefan. Riadenie zurnalistic'kych sistemov, Vojtek Juraj, Bartak Jan. Metodiky novinarskeje prace.*

Моделювання редактора і його праці є складною проблемою. І навіряд чи ця проблема може бути розв'язаною раз і назавжди.

Сучасне літературне редагування належить до сфери суспільно-культурної професійної діяльності, спрямованої на аналіз і удосконалення мовних творів у зв'язку з підготовкою їх до друку. Слово "літературне" зовсім не означає, що таке редагування пов'язане

винятково з аналізом і правкою художніх, літературних творів. Стосовно журналістики, як і будь-якої сфери мовної діяльності, слово "літературний" пов'язується з поняттям, що в європейській культурі XVII-XVIII ст. означало красномовство, володіння літературною мовою (термін "літературна мова" з'явився у Франції в XVIII ст.). Літературне редагування — це редагування з погляду мовного ідеалу та дотримання норм побудови твору, закріплених у практиці публіцистичного, ділового, наукового та інших видів мовлення.

Процес редагування у народній свідомості відбитий переважно як дія, спрямована лише на мовну правку тексту з огляду на норми літературної мови. Немас сумніву, що мовний бік обробки тексту є важливим і необхідним для літературного редактора. Власне, поза мовою і не може бути здійснена правка матеріалу, оскільки тема, думка, образ у тексті втілюються у слово і через нього тільки можуть бути помічені й уточнені. Але слово у тексті — це не причина, це наслідок активної й складної психологічної роботи мовця, пов'язаної з утворенням задуму, пошуком фактів, їх аналізом, роботою над логікою викладу фактів у межах певної теми. Тому не можна зводити літературне редагування виключно до мовної правки. Літературне редагування, як і будь-яке інше, — це, по-перше, аналіз. Аналіз прискіпливий, багатоаспектний. Це насамперед проникнення у творчу лабораторію автора з метою зрозуміти, що хотів сказати автор, який був його задум, з якою метою написав він текст. По-друге, це кваліфікована підготовка твору до друку, яка передбачає правку тексту. Але правка тексту — справа не стільки редактора, як автора. Редактор — це порадник, помічник у нелегкій справі творення тексту автором. Слово для редактора має бути не самоціллю його редакторської роботи, а лише засобом вираження авторської думки, поняття, теми, образу, емоцій, і насамперед на них має бути спрямована увага редактора.

Штучний поділ редагування на мовне й ідеологічне у вигляді цензурування або мовне й професійне (економічне, наукове, правове і т.д.) — це данина тоталітарної епохи, коли зі змісту поняття "літературний редактор" було вихолощене все, що зачіпало інтереси партії, а залишено лише право коригувати правопис та мову твору і тільки в тих межах, які не зачіпали ідеологічних устоїв тоталітарної держави. Так поступово поняття "літературний редактор" редукувалося до поняття "мовник", "коректор" через ідеологічний вплив на редакторську роботу і перебирання функцій редактора цензорами. Фактично процес аналізу й правки тексту штучно був поділений на редагування з погляду розробки теми й редагування з погляду її розкриття. Літредитування обмежувалося побудовою й мовним вираженням фрази, в той час як фахове редагування пов'язувалося з аналізом фактичного матеріалу.

Фактологічний і мовний бік редагування — це два боки однієї медалі, які не варто роз'єднувати під час аналізу й правки змісту і форми.

Мова є однією з форм існування змісту твору. І в межах мовного змісту заміна найменшої мовної одиниці — це і є найменша зміна змісту. Означення “наукове”, “економічне”, “політичне” тощо пов'язує редагування лише зі сферою його застосування і зовсім не протиставляє його надуманому “мовному редагуванню”. Наукове, економічне, політичне редагування завжди є “мовним редагуванням”, оскільки літредагування творів будь-яких видів здійснюється через мову. І фахівець, і редактор мають правити не мову, а мовний твір у цілому. Власне мовна правка твору без уваги до його змісту, коли зіставляється передрук з оригіналом, називається коректурою. Коректура не є редагуванням, але гарний коректор завжди редактор, бо він не пройде повз неточне слово, яке неточно виражає зміст.

Предметом діяльності літературного редактора у ЗМК є журналістський матеріал як, по-перше, продукт професійного мовлення журналіста, по-друге, як предмет читацького, глядацького, слухацького сприймання та розуміння, по-третє, як відображення тієї інформаційної системи, в якій він буде функціонувати, по-четверте, як ефективний засіб впливу на читача. Редактор обов'язково розглядає твір у повній комунікативно-мовленнєвій системі, включаючи в неї й самого журналіста як професійного мовця, як автора матеріалу.

Літературне редагування існує в системі інших видів редакторської діяльності — технічного та художнього редагування. Історично всі три види були нероздільними, оскільки і сам твір — явище триєдине. Це і зміст, це і форма, що виражає зміст, це і естетика форми. У цьому розумінні редагування являє собою єдиний, але багатоаспектний процес. Розвиток видавничої справи, ускладнення технологічного процесу підготовки рукопису до видання фахово й технологічно диференціювали редакторську працю.

У цій системі видів редагування *літературне* виділяється насамперед як робота над композицією матеріалу, компонентами його змісту та тими первинними формами вираження змісту (мовою, правописом, архітектонічними елементами — абзацом, заголовком), поза якими зміст не існує. В компетенції, наприклад, технічного редагування — вторинні архітектонічні елементи, що виражають зміст, — шрифти, виділення, заставки тощо. Технічне редагування газетних видань включає макетування видань, оформлення полоси газети і т.д.

Безперечно, спеціалізація у редакторській сфері — річ відносна, хоч і необхідна через високий технологічний розвиток інформаційної індустрії. І очевидним є те, що літературний редактор повинен знати й основи технічного й художнього редагування, оскільки він несе відповідальність за точність вираження змісту; й байдуже, якими —

первинними чи вторинними -архітектонічними елементами буде виражений зміст, літературний редактор повинен стежити за їх змістовою навантаженістю й доречністю. Хоч літературний редактор у газеті й не займається макетуванням видань, хоч він і дивиться на текст як на відносно замкнуту в архітектонічному просторі сутність, але професійний, досвідчений редактор повинен все-таки аналізувати текст, виходячи з передбачуваного розташування тексту на полосі видання, а можливо навіть і давати рекомендації щодо доцільності його розташування та оформлення. Все залежить від компетенції та досвідченості літературного редактора.

Поділ редакторської праці може відбуватися і в аспекті організації власне редакційного процесу — від молодшого до головного редактора, від літературного до редактора відділу і т.п. Ієрархія редакторських посад підтримується практикою засобів масової інформації всього світу.

Для теоретичного обґрунтування й розробки моделі літредактора необхідне також розуміння природи літературного редагування.

З цього побіжного аналізу редакторської праці та функцій редактора стає очевидною проблема створення як теоретичної, так і фізичної моделі літредактора.

АРТ, як програмні засоби для комп'ютерів, моделюють переважно процеси форматowanego друку і коректури, що безперечно є великою перемогою на шляху модернізації редакційно-видавничої сфери і завдяки чому процес виготовлення друкованого тексту помітно прискорився, а обробка інформації стала набагато оперативнішою й ефективнішою.

З погляду журналістикознавчого і видавничого, назви програм обробки тексту через термін "редактор" — претензійні, оскільки жодна з існуючих програм не є власне редактором, його моделлю. Це лише моделі окремих редакторських функцій. Але така постановка питання щодо програмних засобів як АРТ дає перспективу розвитку програмних засобів у напрямку створення найбільш адекватних живому редакторові фізичних моделей.

Редагування як процес обов'язково включає (а) аналіз тексту, (б) його оцінку, (в) роботу з автором, спрямовану на вдосконалення рукопису, і (г) при необхідності — редакторську правку. Перші два фрагменти цього процесу — (а) та (б) — розкривають, по суті, його контрольньо-діагностичний характер. Третій (в) — кібернетичний. Останній (г) — текстотворчий, мовнодіяльнісний за характером. Ці аспекти теоретичної моделі процесу редагування можуть бути покладені в основу активно розроблюваних нині фізичних моделей, якими є АРТ. Тобто, якщо програми для обробки текстів задумані як автоматизовані (або й автоматичні!) замітники людини-редактора, такі програми повинні виконувати найосновніші функції редактора — контрольньо-діагностичну, кібернетичну й мовленнєву.

Моделювання вказаних функцій засобами сучасної електронно-обчислювальної техніки пов'язане з труднощами, які важко подолати сьогодні. Не піддаються програмному моделюванню ті моменти діяльності людини-редактора, що важко формалізуються. Сучасні АРТ поки що не здатні оцінити текст із точки зору смислу, цілеспрямованості, вмотивованості вибору теми тощо.

Проблемним до сих пір залишається і організація технологічних процесів у плані включення АРТ в редакційно-видавничу сферу. Традиційна технологія праці не передбачає використання АРТ; новітня технологія ще не набрала суспільної сили для повної переорієнтації редакційно-видавничої справи на використання АРТ.

Для інформаційної системи суспільства технологія виготовлення книги, журналу, газети не є індиферентною. Адаже від швидкості, зокрема, технологічних процесів залежить швидкість розповсюдження інформації. Розвиток обчислювальної техніки і суміжних із нею засобів, таких, як друкуючі пристрої (принтери), копіювальні апарати (типу сканери), накопичувачі інформації на магнітних носіях (вінчестери — негнучкі, багатосмні диски; дискети — гнучкі магнітні диски; магнітні стрічки), створив передумови для протиставлення традиційній друкарській комп'ютерної технології.

Комп'ютерні технології — це не просто наявність обчислювальної техніки на певних ділянках редакційно-видавничої роботи. Це зміна технологічного процесу, перерозподіл обов'язків працівників редакцій і видавництва, це скорочення виробничих операцій, циклів, штату. Це революція у редакційно-видавничій справі.

Технологічний процес літературного редагування меншою мірою зазнав змін, оскільки технологія літредагування ще залишається традиційною. Зміни тут зумовлені переважно впровадженням нових технологічних засобів, якими є, зокрема, АРТ, та модернізацією інших технологічних процесів, таких, як процес коректури, верстки тощо. Повна автоматизація процесів коректури, зведення кількох коректур до однієї за рахунок неподільності процесів набору й верстки може взагалі зробити процеси літредагування й коректури неподільними. Зміни технологічного процесу редагування поки що мають переважно прогностичний й модельний характер.

Для якісної розробки й успішного впровадження технології літредагування необхідна чітка позиція щодо технологічного предмета, яким є *твор* у будь-якій формі. На жаль, і вітчизняна й світова наукова практика не прийшли до єдиного визначення твору. Не існує однозначної моделі цього соціально-психологічного явища як продукту інтелектуальної діяльності мовця переважно у формі мови.

Для забезпечення технологічності предмета діяльності редактора необхідна насамперед модель змісту твору/тексту, щоб можна було здійснювати пошук порушень у тканині твору й визначати їх причини, тобто ставити діагноз "хвороби" твору/тексту.

Питання адекватності читацьких реакцій є одним із центральних питань функціонування тексту, бо він існує тільки для читача й поза ним не має смислу. Тому аналіз тексту з точки зору сприймання читачем — першочергове завдання редактора.

Створення моделі твору є проблемою, пов'язаною з труднощами формалізації семантики. Науковий досвід автоматизації тексту свідчить, що модель твору на сучасному рівні розвитку комп'ютерних технологій може триматися переважно на формалізованій основі, хоч жива практика текстотворення виходить за межі цієї сфери. Текстотворення тримається також на законах ймовірнісної й прогностичної логіки, на законах психології сприймання й розуміння тощо.

Розробляючи модель твору/тексту, необхідно зважати на його технологічний аспект. Сама собою модель твору чи тексту ще не є технологічним предметом. Технологічний предмет — це модель об'єкта в певному аспекті, зокрема виробничому ракурсі, в якому проявляється зв'язок об'єкта як предмета виробництва і виробника (твір — редактор).

Таким чином, створення моделі РС багатоаспектне і проблемне. Очевидним є те, що *теоретична модель РС обов'язково має включати модель редактора, модель твору/тексту, модель читача, модель автора*. Технологія застосування РС має базуватися на розробці *технологічних процесів, технологічних засобів і технологічного предмета*. Метою даної роботи і є створення теоретичної моделі РС та опис технології редакторських систем -організації їх функціонування. Досягнення цієї метиздійснюється на основі вивчення як реальних, так і прогностичних предметів дослідження, якими є сучасна система організації роботи редактора, а також гіпотетичні системи редакторської діяльності. В останньому, власне, й полягає новизна роботи — у створенні ідеальної новітньої теоретичної моделі роботи літературного редактора у вигляді редакторської системи, здатної функціонувати в автоматизованому режимі, у розробці теоретичних засад для побудови і функціонування фізичних моделей РС.

Методологічною основою моделювання й опису технології РС стали положення теорії діяльності, зокрема мовної діяльності, теорії інформації, психології, а також теорії моделювання, методологічні засади технології праці, вимоги до організації праці у ЗМК.

Теоретичною основою даного дослідження стали положення багатьох вітчизняних і зарубіжних учених стосовно мовлення, моделювання, технології праці, літературного редагування, психології мовця й слухача, текстотворення, а саме: положення теорії діяльності О.М.Леонтьєва, котрий поширював ідеї Л.С.Виготського і С.Л.Рубінштейна, теорії мовної діяльності О.О.Леонтьєва; уявлення про психіку (І.П.Павлов, А.Р.Лурія, Н.І.Чупрікова, Н.П.Бехтерева), про речення і судження (Г.П.Щедровицький), про структуру

редакторського аналізу, процес редагування (А.Е.Мільчин, М.Д.Феллер, Baskette Floyd K., Sissors Jack Z., Brooks Brian S.); положення психофізіології про дію і мету (П.К.Анохін), знання про особливості створення тексту автором і сприймання та розуміння тексту читачем (О.О.Потебня, М.І.Жинкін, Є.І.Пронін, М.Д.Феллер, Р.Г.Іванченко, А.Е.Мільчин) тощо.

Основним методом, що використовується у дослідженні, є метод моделювання. Застосовуються також методи цільового аналізу змісту, метод спостереження, експериментальні методи.

Метод моделювання належить до загальних методів пізнання дійсності. Серед усіх методів він найбільшою мірою забезпечує розвиток прогнозуючих і передбачувальних функцій дослідження. За допомогою цього методу можна успішно здійснювати синтез сучасних наукових знань для опису предмета дослідження.

Дане дослідження має велику теоретичну і практичну значимість. У теоретичному плані зроблений глибокий аналіз ситуації, що склалася у сфері моделювання й автоматизації редакційно-видавничих процесів; намічені шляхи теоретичного розв'язання проблеми фізичного моделювання роботи літературного редактора за допомогою програмного забезпечення для ЕОМ. Поряд із цим, теоретичні узагальнення можуть бути успішно використані у багатьох наукових галузях, що займаються вивченням мовної діяльності, тексту, редагування, мови, психології спілкування. Так, модель твору і процесу його виникнення є важливою не тільки для розробки РС, а й для суміжних наук — текстології, лінгвістики тексту, літературознавства, психології мовлення, психолінгвістики, нейролінгвістики, методики викладання мови в школі, вузі тощо.

Практичне значення роботи очевидне: розробники фізичних моделей у сфері редагування матимуть перед собою свого роду "замовлення" фахівців, основні положення якого мають бути втілені в моделі. Власне, дане теоретичне дослідження породжене практикою функціонування автоматизованих редакторів текстів і включення їх у технологічні процеси сучасних редакцій. Теоретичні положення роботи можуть бути також використані під час викладання дисциплін філологічного циклу.

Апробація роботи. Результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедр журналістської майстерності й мови та стилістики Інституту журналістики Київського університету, на міжнародних науково-практичних та звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Київського університету, зокрема на таких конференціях:

1. Весоозна науково-практична конференція "Засоби масової інформації у формуванні нового мислення" (Ленінград, 1989);
2. Нарada завідувачів кафедр факультетів і відділень журналістики університетів країни (20—25 березня 1989) (Київ, 1989).

3. Всесоюзна науково-практична конференція "Фотографія в пресі: Проблеми історії, теорії і фотожурналістської майстерності" (Київ, 1989);

4. Міжнародна науково-практична конференція "Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання" (Ялта, 1992);

5. Міжнародна науково-практична конференція "Роль мас-медіа в плюралістичному суспільстві" (Київ, 1995);

6. VI науково-методологічні читання "Психологія мисленнєвої та мовної діяльності" (Тернопіль, 1995);

7. Міжнародна науково-практична конференція "Журналістика й формування нової політичної еліти в посткомуністичних державах" (Київ, 1996).

Результати дослідження використовувалися також під час читання курсів літературного редагування, комп'ютерного набору і коректури в Інституті журналістики та курсу українського мовлення в університеті "Кисво-Могілянська Академія". Основні положення роботи викладені в монографії та двох підручниках, навчальних посібниках і наукових статтях.

На захист виносяться такі основні положення дисертації:

1. З розвитком редакційно-видавничої справи на основі активного впровадження у практику ЗМК інформаційних технологій виникає необхідність в автоматизації й роботизації редакторських процесів. На сучасному етапі розвитку редакційно-видавничих технологій існують програмні засоби, що частково моделюють функції редактора і забезпечують автоматизацію редакторської праці, спрямованої на підготовку тексту до друку. До таких засобів відносять насамперед автоматизовані редактори текстів. Ці та інші програмні засоби варто розглядати як програмні моделі редактора.

2. Створення редакторської системи як кібернетичної моделі — це один із перспективних шляхів роботизації редакційно-видавничої сфери, оскільки редакторські системи у вигляді людино-машинних моделей здатні взяти на себе контроль за протіканням інформаційних процесів у суспільстві через аналіз і правку журналістських матеріалів на новітніх засадах обробки текстів.

3. В основі кібернетичної моделі РС має лежати теоретична модель редакторської системи. Остання являє собою потужну надсистему, організовану за модульним принципом, де кожен модуль є мікромоделлю основних компонентів РС. В основі РС-моделі лежать механізми редакторської праці над журналістським матеріалом та основні закономірності діяльності учасників РС, а також функціонування її компонентів.

4. Одним із важливих питань проектування РС-моделі є з'ясування її технології. Зачатки такої технології вже існують у сфері функціонування різних інформаційних і редакційно-видавничих систем. Технологія ж РС повинна відображати основні техніки,

методики та методи організації редакторської праці, оскільки кібернетичні моделі повинні зберігати основні способи організації тих процесів, які вони моделюють.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох глав, висновків, списку використаної літератури та додатка. Перша глава присвячена методологічним і теоретичним засадам моделювання редакторської діяльності. У цій главі аналізуються існуючі на сьогодні автоматизовані редактори текстів. У другій главі описана теоретична модель РС, яка має лежати в основі фізичних моделей. Третя глава охоплює питання технологічної сфери застосування моделі РС, розкривається власне технологія редакторських систем. Обсяг роботи — 350 сторінок тексту. Список використаної літератури включає 245 найменувань.

Зміст роботи. У "Вступі" обгрунтовується вибір теми, визначається актуальність роботи, її мета, наукова новизна, теоретична і практична значимість, методологічна основа, формулюються положення, які виносяться на захист.

Перша глава "ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ РЕДАКТОРСЬКИХ СИСТЕМ" присвячена обгрунтуванню загальнотеоретичних положень дисертаційної роботи. Розглядаються питання про редакторські системи і проблеми їх моделювання, методологічні основи моделювання редакторських систем, програмне забезпечення РС на сучасному етапі, подається блок-схема РС-модель.

Теоретичні міркування випливають із уявлення про редагування як високотехнологічний процес, рівень організації якого залежить від технічного й категоріально-поняттєвого забезпечення.

Як різновид соціальних інформаційних технологій, технологія літературного редагування породжена самою суспільною необхідністю удосконалювати форму існування інформації — твір або текст з метою його поширення у суспільстві.

Технологія літературного редагування — це наукова організація процесу аналізу й правки твору під час підготовки його до друку.

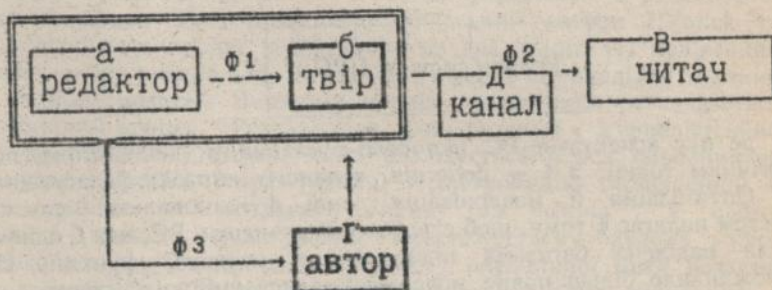
Наукова організація праці залежить від уявлення про предмет праці (предмет технологічного впливу, технологічний об'єкт), засобів праці (технологічні засоби), носія технологічних функцій (працівника, колективу тощо), рівня технологічного розвитку суспільства. Вона має безпосередній вияв у структурі виробничого процесу (технологічному процесі).

Сфера літературного редагування передбачає таку модель організації праці, в основі якої лежить поняття про редакторську систему.

Редакторською системою називається технологічна система, яка включає літредактора як носія функцій редакторської системи, предмет редакторського впливу — твір/текст, читача, автора та засоби редагування.

Редагування — вид діяльності; і як будь-який вид діяльності, воно має складну системно-структурну організацію, складний механізм діяльності, складну систему факторів, що її зумовлюють. Принаймні, можна виділити такі основні аспекти аналізу редакторської праці: *технологічний* (організація праці редактора на наукових засадах), *діяльнісний* (визначення структури діяльності, мотиваційно-цільової сфери праці, впливів, що зумовлюють працю, осмисленість праці), *психофізіологічний* (визначення механізмів роботи, яку виконує людина як літературний редактор). Кожен із цих аспектів передбачає аналіз предмета редакторської діяльності. Вивчення предмета діяльності редактора — *журналістського твору* — теж має різні аспекти аналізу: *мовленнєвий, комунікативний, кібернетичний, соціальний, лінгвістичний, соціальнопсихологічний* тощо.

Найпростіша, елементарна, але суттєва модель функцій редактора і процесу редагування схематично має такий вигляд:



аб — редактор редагує твір. *Основна функція (Ф1) редактора і основа редакторського процесу.*

абдв — редактор твором впливає на автора. *Похідна функція (Ф2) редактора.*

аг — редактор керує автором. *Паралельна функція (Ф3) редактора, що опосередковує повторну роботу автора над твором (зб) і вплив автора на читача через твір (збдв).*

Дана модель лежить в основі власне редакторської системи. З розвитком редакційно-видавничих технологій відбулося ускладнення основної функції моделі шляхом (1) деталізації аргументальної частини функції — виділення різних аспектів твору як окремих предметів аналізу й правки, (2) орієнтації на різні канали передачі інформації як незалежні канали — засоби комунікації, регулювання зв'язків в утвореній системі підфункцій основної функції — утворення

і організація праці редакції. В результаті масмо ускладнення елементарної моделі у трьох напрямках: організаційному, мовленнєво-комунікативному (тематичні редакції, секрестаріат, коректорат тощо), виводом (преса, телебачення, радіо, електронна журналістика тощо).

У цій розгалуженій системі редагування і редакторів все ж існує основа — це робота над твором, яка й об'єднує усіх редакторів, бо всі редактори в кінцевому результаті редагують твір, але кожен із них відповідає за певний аспект редагування чи організації редакторського процесу.

В ієрархії редакторських посад, зумовлених редакційною системою, літредактор наділений основною функцією в її чистому вигляді: це працівник, часто власне журналіст, котрий аналізує й виправляє журналістський твір. Літредактор є носієм функцій власне редакторської системи. Редакторська система перебуває в функціональному зв'язку з редакційною системою і забезпечує її аргументальну частину:

$$\text{Редакц.сист.} = f(PC_n)$$

де p є аспектами PC (жанрово-тематичним, діяльнісним, психологічним тощо), а f — функція, в даному випадку редагування.

Оптимізація й модернізація даної функціональної залежності систем полягає в тому, щоб створити таку модель PC , яка б одночасно була наділена багатьма підфункціями основної функції. Це б уможливило більш повне моделювання редакційної системи.

З цього співвідношення систем випливає, що редакційна система залежить від моделі PC з її основною, похідною й паралельною функціями. У даному дослідженні розглядається власне PC , аналізується основна функція моделі, моделюється система управління в PC . Виробничі ролі, які розподілені між різними посадовими особами в редакційній системі, розглядаються на моделі PC як значення змінної величини, якою є величина act_x , де act_x — функція, що виконує редактор по відношенню до твору, автора, читача. Аргументом функції act_x є M_x (модуль: M_1 — редактор, M_3 — твір, M_4 — читач). Редагування у PC (red) — це комплексна функція act , аргументом якої є змінна величина M як система величин M_x .

Таким чином,

$$act = \sum(act_1, \dots, act_x)$$

$$M = \sum(M_1, M_3), (M_1, M_3, M_4), \dots, M_x$$

$$red = act(M)$$

З погляду редагування, оптимізація моделі РС полягає в автоматизації комплексної функції асі та такому перерозподілі в системі комплексної функції, завдяки якому можливі "якісні зміни в праці редакції"¹, а саме: підвищенні ролі кожного елемента в журналістському творі шляхом інформаційної насиченості та інформаційної перепускної здатності журналістського твору не за рахунок зміни його обсягу, а завдяки якісним змінам в організації ефективного доступу автора й редактора до інформаційних джерел, інформаційно-аналітичних служб; посиленні впливу творів на читачів. Це можливо завдяки повній автоматизації РС та ефективній взаємодії з живими системами в межах редакційної системи.

Прикладне моделювання РС має недовгу історію. Передісторія ж цього питання безперечно така давня, як і наука про редагування. Вона виявлялася насамперед у спробах теоретичного моделювання функцій редактора і структури редагування.

Елементи моделей РС зустрічаються найчастіше у роботах з моделювання редакційних систем і систем управління в редакційно-видавничій сфері. Так, словацький і чеський автори J.Vojtek та J.Bartak поділяють процес редагування на два етапи: (1) пов'язаний з аналізом твору в соціальній тематичній сфері і (2) аналізом тканини твору та його правки². В цілому процес редагування розглядається як виробничий процес. "Результатом праці редакції є журналістський твір у потенціальній формі, який реалізується через виробництво його, мультиплікацію (тиражування) і дистрибуцію (поширення) в процесі прямого чи непрямого впливу на читача"³. У цьому визначенні процесу редагування простежується бачення журналістського твору як предметного змісту виробничої мети редакції і видавництва. Дане визначення поєднує редакторську, редакційну і видавничу системи. Для моделі РС воно цінне тим, що дозволяє розглядати редакторську працю як цілеспрямовану працю, а твір у його кінченому вигляді — як виробничу мету редактора.

Ці ж автори розглядають редагування у функціональному плані і в ролі регулятора системи суспільного управління. Роль "перерозподільовача" і контролера за перерозподілом інформації у редакційно-видавничій сфері виконує редактор.

Дане положення надзвичайно важливе для моделі РС, оскільки на рівні розподілу і споживання інформації РС повинна мати

¹ Vojtek Jura! Bartak Jan. Metodiky novinarskej prace. Bratislava, 1985. С. 131

² Там же. С. 84.

³ Там же. С. 131.

інформаційні фільтри (контентний, шумовий, ампліфікаційний, зворотньо-аферентаційний, лінгвістичний¹), через який проходить лише потрібна для даної суспільної системи інформація, — своєрідний імунітет, систему захисту від шкідливої інформації. Інформаційний фільтр у суспільстві безперечно має ідеологізований характер, але він все одно є обов'язковим компонентом систем управління. І не враховувати його ролі, закривати на нього очі, ігнорувати його — це загубити систему управління, розвалити її. Вважати ж, що система управління може ефективно існувати без інформаційного фільтра, — це обманювати себе: всі природні системи мають імунітетний захист, — то закон природи.

Важливим є зауваження авторів щодо моделювання процесу редагування з позицій інформаційного забезпечення комунікативного процесу. Висока читацька ентропія (невизначеність) вхідної інформації має змінитися на мінімальну читацьку ентропію після отримання повної інформації. Зняття ентропії має забезпечуватися журналістським твором. Для цього автором і редактором повинні бути приведені у дію всі внутрішньотекстові механізми, що забезпечуватимуть даний процес. Дана особливість поведінки твору повинна бути відбита на його моделі в інформаційній фактологічній структурі.

Активно розробляючи моделі сучасної комунікації², американські вчені відводять редакторів роль "захисника" (gatekeeper) комунікативного процесу на четвертому рівні комунікації — рівні масової комунікації.

Моделювання редакторських процесів рід надзвичайно складна, оскільки вона пов'язана з алгоритмізацією творчих процесів. На сьогодні алгоритмізовані найбільш рутинні операції редакційновидавничої праці, які стосуються переважно сфери набору, моделювання і форматування тексту, його верстки, коректури. Дані алгоритми знайшли програмне втілення і функціонують як програмні засоби, що є частиною всіх діалогових систем, забезпечують редагування, введення, коректування і текстову обробку інформації і являють собою систему для обробки текстів, текстової інформації, що є складною логічною програмою.

Автоматизовані редактори текстів безперечно ще не можна назвати РС. Ці прообрази майбутніх РС можуть претендувати лише на окрему функціональну роль в структурі РС. В якому ж напрямку необхідно розвивати стратегію удосконалення АРТ аж до перетво-

¹ Hiebert Ray E., Ungurait Donald F., Bohn Thomas W. Mass Media VI. N.Y. and London, 1991. С. 116—121.

² Hiebert Ray E., Ungurait Donald F., Bohn Thomas W. Mass Media VI. с. 10; Vivian John. The Media of Mass Communication. Allyn and Bacon, 1991. С. 21.

рення їх у моделі РС? На нашу думку, у чотирьох напрямках, у напрямку:

- теоретичного обґрунтування стратегії розширення функцій АРТ (забезпечують фахівці у сфері редагування — експерти);
- розширення функцій АРТ в плані інтелектуалізації АРТ (забезпечують експерти і програмісти);
- розширення засобів програмного забезпечення і функціонування АРТ через залучення СУБЛ, інформаційних мереж тощо (забезпечують програмісти);
- удосконалення матеріально-програмної бази (забезпечують інженерно-технічні працівники та програмісти).

Основою моделювання будь-яких процесів і явищ є наявність загальнонаукової системи знань, необхідної для здійснення процесу моделювання, а також тих знань, які лежать в основі розуміння явища і процесів, що моделюються.

Методологічні основи моделювання РС включають такі знання: (1) основи теорії систем; (2) основи теорії моделювання; (3) систему професійних знань, що відображає загальні закономірності діяльності редактора.

Редакторська система, як і будь-яка інша система, є варіантом суспільної системи, в якій обов'язково існують дихотомії *виробника і керівника виробництва; виробника і споживача продукту; виробника і контролера виробництва* тощо. РС має безпосереднє відношення до мезосистеми, зазнає її впливу.

РС являє собою таку надскладну потужну систему "людина-машина", для побудови якої мають бути залучені знання з багатьох наукових сфер, зокрема кібернетики, теорії інформації, теорії управління і теорії систем.

У загальній теорії систем та методології науки є важливе поняття *ідеальної або ідеалізованої системи (ідеального або ідеалізованого об'єкта)*, яка існує лише абстрактно як еталон, на який мають орієнтуватися реальні системи. РС має бути представлено насамперед як ідеальна система, в якій зосереджені найважливіші моменти редакторської діяльності.

Для створення ідеальної РС застосовується метод моделювання.

У редакційно-видавничій і журналістській сфері найбільш природно буде кібернетична модель, в основі якої лежить система управління, оскільки редагування пов'язане безпосередньо з інформаційними управлінськими процесами.

Проектуючи кібернетичну модель РС, необхідно виходити з таких принципів кібернетичного моделювання:

- РС повинна мати вхід і вихід;
- на вході дані повинні мати різні пріоритети;
- РС повинна базуватися на постулаті стабільності процесів;
- час протікання процесів в моделі повинен бути сумісним з часом протікання процесів у реальних системах;

- з погляду експлуатації моделі в інших часових умовах вона має переключатися на інші умови, тобто модель повинна будуватися на кібернетичному принципі екстраполяції функцій;

- модель має бути формальним (або й ідеалізованим) ізоморфним образом даної системи на даному рівні.

Концептуально мова йде про створення РС-моделі як універсальної автоматичної інтерактивної інтелектуальної системи багатогольового призначення, яка здатна самонавчатися в процесі активної взаємодії з учасниками комунікативного процесу, приймати експертні рішення і призначена для імітації різних операцій, здійснюваних людиною в процесі розумової і частково фізичної діяльності у редакційно-видавничій сфері. Конкретна конструкція такої системи не має значення, тільки б у її структурі були системи — сенсорна, керуюча, моторна і зв'язку з людиною.

З цього визначення і структури системи стає очевидним статус пропонованої РС-моделі. Концептуально це є робот зі штучним інтелектом, котрий працює за правилами експертної системи і функціонує як АРМ-Редактор (автоматизоване робоче місце редактора). Мова зараз не йде про можливість фізичного втілення моделі. Питання поставлене інакше: виробити концепт РС-моделі, дати її методологічне і теоретичне обґрунтування, розробити словесну ідеальну модель, дати її опис, зробити прогноз функціонування й оптимізації, порівняти з близькими до ідеалу фізичними моделями й зробити аплікацію ідеальної моделі до реального рівня розвитку редакційно-видавничої сфери у засобах масової комунікації, зокрема пресі.

Під час проектування моделі РС необхідно усвідомлювати насамперед природу редакторської праці. Для розкриття ж природи редагування як суспільно-культурної професійної діяльності й основних етапів його розвитку необхідно добре усвідомлювати насамперед (а) психологічну основу, на якій виникло редагування як професійна, виробнича діяльність, а також (б) зв'язок редагування з авторською, зокрема журналістською, творчістю.

Що ж лежить в основі літературного редагування як професійної діяльності, а також як технології, спрямованої на удосконалення твору? Які природні процеси моделює ця діяльність?

Фхівці з редагування М.Д.Феллер і К.М.Накорякова однозначно вважають внутрішній контроль мовця за своїм мовленням прообразом редагування. "Контроль, — пише К.М.Накорякова, — необхідна умова породження розгорнутого висловлювання"¹.

¹ Накорякова К.М. Редактирование материалов массовой информации. М., 1982. С. 15.

Знаходження психофізіологічної субстанції редагування має надзвичайно важливе значення для визнання його професійною діяльністю і обґрунтування теорії та методик цього процесу. Тим більше це важливо для переконання тих опонентів літературного редагування, які заперечують його об'єктивну основу, не визнають закономірностей у редакторській роботі, вважають, що редактором можна стати, але навчитися редагувати не можна.

Ця об'єктивна основа редагування має велике значення для розуміння його зв'язку з журналістикою, психологією творчості журналіста, оскільки мовлення останнього є професійним і воно обов'язково повинне передбачати редагування як свідомий контроль за висловлюванням.

Психофізіологічна основа редагування має бути об'єднуючим концептом РС, що проєктується, і визначати стратегію створення моделі.

У структурі професійного мовлення редагування, що *ab ovo* є функцією контролю під час мовлення, стало окремою професійною дією (чи системою дій), виконуваних людиною-фахівцем — літературним редактором. Редагування не є єдиним процесом, що відокремився від мовця і почав виконуватися чужою відносно твору і його автора людиною. В індустрії масового інформування і масової комунікації всі процеси живого текстотворення спеціалізовані, дискретні у просторі й часі. Моделлю живого мовця виступає інформаційний гігант, яким є той чи інший засіб масової комунікації — газета, журнал, радіо, телебачення тощо. Інформаційна індустрія настільки спеціалізована, що виникає, як на будь-якому виробництві, проблема контролю за стикуванням виробничих процесів, дотримання технології процесів і т.д. В інформаційній індустрії теж є своєрідний відділ технічного контролю у вигляді інституту редакторів — літературних, технічних, художніх, які й зобов'язані контролювати процес продукування твору.

Цей свідомий контроль, якщо дивитися з погляду розвитку природи людини як мовної особистості, став можливим лише за двох умов — *завдяки усвідомленню мовця себе автором і відлученню тексту від автора.*

З урахуванням природи редагування й має відбуватися його матеріальне втілення.

Матеріалізація процесів редагування стала можливою завдяки розробці спеціальних програм, що отримали, зокрема, назву автоматизованих редакторів текстів (АРТ). Ще в 50-х роках існували прості програми текстової обробки, а в 60-х були створені перші програми автоматичного переносу слів. Розвиток програмного забезпечення для редакційно-видавничої сфери стимулювався розробками у сфері автоматичного перекладу. Пізніше проблема автоматизованої обробки тексту стала окремою спеціальною проблемою, над розробкою якої почали працювати окремі спеціалісти — науково-дослідні

колективи. Особливого розвитку комп'ютеризація редакційно-видавничої справи досягла у 80-90-х роках. На сьогодні масмо багато теоретичних розробок із питань автоматизації редакційно-видавничих процесів і їх практичного втілення. Десятки програмних засобів використовуються для обробки текстових масивів.

З погляду журналістського і видавничого, назви програм обробки тексту через термін "редактор" — претензійні, оскільки жодна з існуючих програм не є власне редактором, його моделлю. АРТ — це автомати зі строгою структурою, необхідною для виконання повторюваних операцій, з чітко визначеними алгоритмами.

Існуючі АРТ, на жаль, не враховують специфіки "живої" редакторської діяльності, і їх лише умовно можна називати моделями-редакторами. Поки що немає таких АРТ, котрі б виконували і контрольню-діагностичну, й кібернетичну, й текстотворчу функції, керуючись певною концептуальною моделлю тексту як одиницею аналізу та правки, виробляючи рекомендації авторові щодо вдосконалення твору й пропонуючи свої варіанти виправлення. Сучасні програми обробки тексту виступають лише інструментарієм для підготовки та обробки текстів, звільняють людину-редактора від виконання одноманітних операцій, які виникають під час виконання та обробки тексту: вставляння та викидання літер, рядків, фрагментів, вирівнювання тексту по правому та лівому бокам, перенесення і дублювання фрагментів тексту; макетування і верстки набору тощо.

Одним із важливих завдань під час створення сучасних АРТ є завдання автоматизованого пошуку і виправлення помилок у текстах. З цією метою створюються САК — системи автоматизованого контролю, що здійснюють *орфографічний, синтаксичний і семантичний контроль*.

Орфографічний контроль реалізується за допомогою процедури морфологічного аналізу з використанням досить потужного еталонного машинного словника основ слів.

Синтаксичний контроль набагато складніша процедура машинного аналізу. Проблема синтаксичного аналізу неформалізованих текстів ще не вирішена. Лише там, де формалізований синтаксис текстів, успішно діє синтаксичний контроль. Прикладом цього може бути середовище алгоритмічних мов, де легко виявляються синтаксичні помилки у текстах програм.

Семантичний контроль текстів відноситься до типу складних інтелектуальних завдань. Процедура семантичного контролю має базуватися на основі моделювання процесів людського мислення. Для цього необхідно створювати потужні бази знань і програми маніпуляції ними.

Для створення таких баз знань може бути застосована гіпертекстова технологія. Суть даної технології у "вириванні" з тканини текстів даних (тез), об'єднаних макротемою, між якими існують різнісемантичні зв'язки.

Перспективними у плані розробок САК є також створення профільних словників-тезаурисів, словників користувачів, які можуть бути автономними або підключатися до існуючих автословників.

Особливого значення у напрямку створення САК набуває проєктування і втілення МФМ (машинних фондів мови), на базі яких можуть створюватися і функціонувати, зокрема, системи семантичного контролю.

У розвитку контрольної-діагностичних функцій програм редакторської обробки тексту перспективними є програмістські рішення, реалізовані в сучасних системах програмування та СУБД, а також закладені у функціонуючих банках даних.

Розробка РС має забезпечуватися системою програмних засобів. У результаті це повинне бути автоматизоване робоче місце редактора (АРМ).

АРМ Редактор, окрім забезпечення своїх власних функцій аналізу й правки, повинне легко входити в інформаційно-комунікативне середовище, тобто мати програмне забезпечення в процесі отримання інформації, обробки, збереження, використання та її розповсюдження.

Отримання й розповсюдження інформації може бути реалізоване на основі включення АРМ Редактор в інформаційні мережі типу Internet, локальні внутрішньоредакційні мережі. При цьому АРМ на вході може брати інформацію різного статусу: тексти для редагування, факти-дані для аналізу взятого тексту. На виході мають бути редаговані тексти або повідомлення для ЗМК в плані застереження, поради, консультації тощо.

Використання й обробка інформації повинні забезпечуватися спеціальними внутрішніми програмами АРМ Редактор. Це і використання отриманого для редагування тексту, і фактів-даних.

Збереження інформації може здійснюватися засобами СУБД у вигляді внутрішніх банків даних АРМ Редактор.

У другій главі "ТЕОРЕТИЧНА РС-МОДЕЛЬ" описані модулі РС-моделі, зокрема механізми редакторської праці (модуль "Редактор"), модуль "Твір/текст" як основа РС-моделі, описані інформаційно-комунікативні засади функціонування модуля "Твір/текст", тематична організація твору як основний атрибут модуля "Твір/текст", розкриті модулі "Автор" і "Читач".

Необхідно говорити про складний механізм або систему механізмів редагування. Ці механізми мають насамперед психофізіологічний статус, але їх робота обов'язково обумовлена соціальнопсихологічними факторами.

Механізм редакторської праці включає мотивацію (блок управління), редакторський аналіз (блок аналізу), прийняття рішення (блок висновків), правку і контроль (блок корекції). У свою чергу можна говорити окремо про механізм мотивації, механізм прийняття рішення і т.д.

Опис цілісного механізму редагування має здійснюватися в системі певних теоретичних знань. Серед різних систем знань найбільш адекватною вимогам, що виявляються до редакторської роботи, є система знань у вигляді теорії діяльності, застосованої до сфери інформування й комунікації. Щодо засобів масової інформації як прояву потужної інформаційної індустрії з високорозвиненими інформаційними технологіями, то теорія діяльності (стосовно сфери мовлення — теорія мовної діяльності) вимагає уточнення й певної модифікації, або подальшого розвитку, у вигляді *теорії професійного мовлення*. Ця теорія дозволяє нам побудувати модель журналіста як *професійного мовця, комунікатора*, з яким має виробничі стосунки літературний редактор. Та й сама модель літературного редактора під впливом останньої теорії певним чином видозмінюється, що руйнує побутове уявлення про літературного редактора тільки як мовника. На цій основі й формується безпосередньо теорія літературного редагування у ЗМК. Таким чином, в основі теорії літературного редагування у ЗМК лежить теорія діяльності, зокрема професійної, визначальним концептомакою є уявлення про журналіста як професійного мовця в рамках теорії професійного мовлення, комунікативно-мовленнєва діяльність котрого входить у предметну сферу виробничої діяльності літературного редактора.

Системно-структурна організація редакторської діяльності. Як вид наукової, інтелектуальної, суспільно-культурної, професійної діяльності, літредагування має бути системою певних дій, операційно забезпечених.

Літературне редагування є насамперед системою виробничих дій, що забезпечують підготовку матеріалу до друку або озвучення чи показу в сфері. Підготовка матеріалу до друку на рівні літературного редактора включає за необхідністю роботу з автором і обов'язково редакторську правку. Редактор через автора або найчастіше самостійно здійснює:

- актуалізацію (корекцію) теми,
- селекцію фактичного матеріалу,
- корекцію композиційно-архітектонічної організації матеріалу,
- мовно-правописну правку.

На відміну від багатьох інших видів діяльності літературне редагування не може бути здійснене без підготовчого етапу роботи редактора, пов'язаної з формулюванням редакторського висновку щодо якості поданого матеріалу і необхідності редакторського втручання в нього. Редакторський же висновок може бути зроблений тільки на основі редакторського аналізу матеріалу.

Редакторський аналіз як вид суспільно-культурної діяльності включає такі дії:

- визначення авторської теми й аналіз тематичної організації матеріалу,

- аналіз визначеної авторської теми на актуальність,
- аналіз розробки теми автором,
- аналіз розкриття теми автором,
- редакторський висновок.

Фактори і механізми діяльності літредактора. Для виділення основних факторів, що зумовлюють діяльність редактора, можна застосувати дані загальної теорії діяльності. У загальному потоці діяльності, яка утворює людське життя в її вищих, опосередкованих психічним відображенням проявах, аналіз виділяє, по-перше, окремі (особливі) діяльності — за критерієм побуджуючих їх мотивів. Далі виділяються дії — процеси, підпорядковані свідомим цілям. Нарешті це операції, які безпосередньо залежать від умов досягнення конкретних цілей. Таким чином, мотив, мета, умови (ситуація) — це ті фактори, що визначають системно-структурну організацію виробничої діяльності редактора, а також її зміст. Фактори діяльності, крім того, диференціюють механізми редакторської праці за характером і змістом.

Механізм мотивації і мотив.

Мотиваційний аспект діяльності редактора — найбільш ідеологізована сфера його праці. Саме на цьому етапі роботи, коли спрацьовують механізми мотивації, проявляються ідеологічні погляди редактора, його ставлення до своєї праці, характер переживання ним суспільних потреб. Від повного нігілізму суспільних потреб і яскравої особистісної мотивації до сліпого визнання суспільних потреб — така амплітуда виробничої мотивації редакторської праці. Якщо говорити про РС-модель, то саме на цьому рівні її функціонування найбільше проявлятиметься характер зв'язку РС з периферією, куди входить зв'язок з редакцією і людиною-редактором.

У проблемі мотивації суспільної праці важливим є питання змісту виробничих мотивів — того предмета діяльності, який задовольняє суспільні потреби. Таким предметом для літредактора є реальний журналістський матеріал, що має, однак, апперцептивний і прогностичний характер.

Побуджуючу силу має не сам собою журналістський матеріал, що лежить перед редактором, а як такий, що в уяві редактора постає або в ролі вже досконалого твору (редактором керує ідеальне уявлення про цей твір), або в ролі недосконалого твору (редактор має упереджене ставлення до твору. Таким чином, апперцептивність предмета-мотиву має одну з двох конотацій — *позитивну*, зумовлену бажанням удосконалити реальний твір, "підтягти" його до ідеальної форми; і *негативну*, "рецензентську", пов'язану з пошуком недоліків у творі.

Мотив формує виробничу мету редактора, предметним змістом якої стає журналістський твір у його ідеальній формі. Основною вимогою при утворенні мети є *формування уявлення про досконалий конкретний твір конкретного автора з його задумом, установками*

тощо. Пізнати автора — й уявити, що в ідеалі він хотів написати, а не нав'язати йому "чужий" зміст, "чужу" форму, виходячи лише зі свого редакторського досвіду, своїх редакторських бажань.

Ідеальний тайр не в уявленні редактора, а в уявленні автора — принцип, яким повинен керуватися редактор.

Такий редакторський підхід пов'язаний з глибоким аналізом журналістського матеріалу в системі авторських мовленнєвих факторів і подальшим синтезом пізнаного на етапі прийняття рішення.

Отже, виробничому цілепокладанню редактора передус редакторський аналіз реального журналістського матеріалу. Цей аналіз має подвійний статус, забезпечується роботою мислительних механізмів і пов'язується з професійною мислительною діяльністю, що протікає в реальних соціально-виробничих умовах.

Механізми редакторського аналізу і ситуація (умови праці).

На рівні організації праці реданаліз є системою виробничих дій (умінь), спрямованих на постановку виробничої мети у вигляді виробничого завдання і у формі редвисновку. На рівні індивідуальної діяльності редактора реданаліз являє собою систему навичок, тобто систему автоматизованих операцій, включених у правку твору. Але в будь-якому випадку суть редакторського аналізу полягає в тому, "що редакторів, якщо він хоче глибоко усвідомити й осмислити зміст твору, необхідно активно працювати з цим змістом, а не пасивно сприймати його". А.Е.Мільчин вважає одним із основних правил редакторського вивчення твору — активну роботу над змістом.

Редакторський аналіз — вид мислительної активності редактора, спрямованої на формування об'єктивного уявлення про зміст твору і зумовленої впливами соціально-виробничої ситуації, в якій працює редактор.

Редакторський аналіз полягає в розчленуванні твору на частини, що дозволяє виявити його структуру, виділити суттєве і несуттєве, закономірне і помилкове.

Аналіз охоплює дві сфери: (1) розуміння твору з позицій читацького сприймання і (2) його наукову інтерпретацію в системі авторських факторів.

Розуміння твору — це робота над його змістом у плані тематичної організації (перший вид аналізу), фактологічного забезпечення (другий вид аналізу) і вираження змісту (третій вид аналізу).

Організація процесу розуміння як виробничого для редактора процесу базується на усвідомленні того, що будь-яка діяльність протікає в конкретних умовах, які визначають її спрямованість і зміст. До умов як атрибутів конкретних виробничих ситуацій, у яких протікає процес розуміння, необхідно віднести: *соціальний*

простір, соціальний час, виробничі ролі (оточення), засоби праці, предмет виробничої діяльності (твір).

Для успішного здійснення редакторського аналізу необхідні професійні знання, володіння мовою та іншими засобами вираження змісту і розвинені мислительні механізми.

На основі професійних знань розгортається мислительна діяльність редактора над твором, що має різні форми вираження змісту. Редакторський аналіз проходить у формі логічного висловлювання — судження про тематичну організацію твору, фактологічне забезпечення змісту твору та його вираження як в аспекті авторського задуму, так і в аспекті читачького сприймання; у формі умовиводів, що утворюються з суджень, тобто у формі міркування.

Основними механізмами утворення суджень є зіставлення, узагальнення і абстрагування.

Механізм прийняття рішення і мета та оцінка твору.

Виробниче цілепокладання є фактично прийняттям рішення. У сфері літредагування воно веде до формулювання редакторського висновку, в якому скпліцитно виражена оцінка й загальна мета редагування конкретного матеріалу та позначені цілі у вигляді програми дій редактора, що мають бути досягнуті в ході підготовки матеріалу до друку. Таким чином, редакторське цілепокладання моделює надзвичайно важливий психофізіологічний процес формування дії — процес прийняття рішення, що завершується формулюванням мети, а також програми дії. Ця програма дії, зафіксована у редвисновку, є системою конкретних виробничих завдань у певній послідовності, які стоять перед редактором. Звідси впливає й ще одне положення: редакторський висновок — обов'язковий висхідний компонент редакторської діяльності, поза яким редагування просто не відбудеться.

Одним із важливих завдань під час аналізу цілепокладання є розуміння предметного змісту мети. Для літературного редактора таким змістом є уявлення про досконалий конкретний журналістський матеріал, який відповідає усім вимогам і нормам. Зміст мети редактора у кожному конкретному випадку буде різним, хоч загальне уявлення про ідеальний твір у різних редакторів може бути одним і тим же. У сферу мети попадають ідеальні уявлення насамперед про ті сторони журналістського матеріалу, які потребують удосконалення.

Із сказаного вище впливає, що виробнича мета (її предметний зміст), сформована на етапі прийняття рішення, — є уявним або документально зафіксованим образом уявного твору, наприклад у вигляді редвисновку. Уявлення про конкретний журналістський матеріал, придатний до друку, — це той очікуваний результат, що зберігається у пам'яті редактора (в акцепторі дії) або зафіксований документально у редвисновку і керує редактором протягом усієї роботи над реальним матеріалом. У пам'яті редактора або редвисновку

мають зберігатися також і проміжні результати-цілі (завдання), пов'язані з підготовкою матеріалу до друку.

Механізми породження висловлювання і виробниче завдання.

Стосовно літредагування, головним виробничим завданням для літредактора є підготовка до друку (програма дії) конкретного журналістського матеріалу, що існує в уяві редактора як образ конкретного довершеного твору, готового до друку (мета).

Якими ж механізмами має володіти редактор, щоб забезпечити правку матеріалу згідно з результатами аналізу? Безперечно, механізмами мовлення — механізмами породження висловлювання. Але на відміну від звичайної мовця, редактор, як професіональний мовець, коригує роботу своїх мовних механізмів, удосконалює їх, свідомо керує ними. Необхідно говорити про три рівні роботи механізмів породження висловлювання: (1) малоконтрольована робота механізмів на рівні звичайного, непрофесіонального мовлення (рівень непрофесійних навичок); (2) контрольована, регульована робота механізмів (породження висловлювання як праця, як уміння); (3) малоконтрольована робота механізмів на рівні професіонального мовлення як результат професійного навчання і професійної підготовки редактора (рівень професійних навичок).

Другий рівень роботи механізмів правки — це рівень активної мислительної діяльності редактора, пов'язаної з уміннями зіставляти різні варіанти одиниць твору, вибирати кращий варіант, застосовуючи правила логіки, а також знання стосовно одиниці твору.

Праця редактора над матеріалом під час його правки протікає у двох площинах — власне мовленнєвій, коли редактор сам править, і кібернетичній, коли редактор керує автором, який править. Річ у тім, що редактор не завжди має варіанти одиниць, редактор не може все знати! У процес правки включається автор, який і володіє багатством і логікою фактів. Редактор лише спрямовує автора на пошук правильного варіанта. Таким чином, праця редактора під час правки перетворюється у співпрацю з автором.

Механізм контрольованого зіставлення і досягнення мети.

Одним із важливих моментів досягнення будь-якої мети є зіставлення отриманого результату з очікуваним, що зберігається в пам'яті.

Виконавши найменшу правку, редактор обов'язково подумки зіставляє виконане з очікуваним, уявним. Збіг виконаного з очікуваним свідчить про успішне виконання завдання. виправивши весь твір, редактор ще раз його перечитує, зіставляючи з тим образом твору, який є предметним змістом виробничої мети. Якщо відредагований твір принципово не відрізняється від ідеального образу твору, редактор робить висновок про успішне закінчення редагування твору.

Механізм досягнення мети психологічно нескладний: зіставити фрагменти твору або весь твір із очікуваним образом твору, знайти

у відредагованому творі ознаки образу ідеального твору, зробити умовивід про збіг або розходження твору і образу твору, перейти до наступної або повернутися до попередньої правки.

На основі вищепописаних механізмів редакторської праці можна запропонувати модельні дефініції "літературне редагування" і "літературний редактор".

Літературне редагування — це вид суспільно-культурної діяльності, пов'язаної з регулюванням інформаційно-комунікативних процесів у суспільстві через засоби масової інформації і спрямованої на підготовку журналістського матеріалу до друку або виходу в сфері. Як вид діяльності, літредагування є системою професійних дій, спрямованих на виконання виробничих завдань, які формулюються за результатами редакторського аналізу журналістського матеріалу під впливом реальної виробничої ситуації.

Літературний редактор — це фахівець у сфері суспільної інформації й комунікації з проблем професійного мовлення і перцепції журналістських творів, виробнича діяльність якого має суспільну мотивацію у вигляді журналістського твору; виробничі дії якого цілеспрямовані на конкретний журналістський матеріал, котрий необхідно готувати до друку чи в сфері. Це фахівець, який володіє системою спеціальних технік, необхідних для проведення редакторського аналізу, прийняття рішення щодо правки й редакторської правки, а також науковими знаннями про твір, професійне мовлення, сприймання й розуміння твору тощо. Це особа, яка спроможна підніматися до рівня суспільних проблем у сфері масової інформації й комунікації.

Знання про журналістський твір є фаховими знаннями для літературного редактора, оскільки вони лежать в основі виробничої мотивації і цілепокладання.

Основою фахових знань літредактора є знання про журналістський твір, матеріал як такий, що повинен мати ефективну структуру; знання про механізми творення і перцепції цієї структури; а також способи й засоби підвищення ефективності структури твору.

Пропонуємо розгорнуте експліцитне визначення журналістського твору у вигляді трьох постулатів.

1. Перший постулат — журналістський твір можна аналізувати й правити тільки відносно людини як автора або читача.

2. Другий постулат впливає з першого: твір має багатоаспектні авторську змістову (з погляду автора) і перцептивну змістову (з погляду реципієнта) структури. Кожна з цих структур у певному аспекті є варіантом. До таких варіантних структур належить фактологічна структура, яка може бути загальною і тематичною структурою; тематична структура має композиційну й архітектонічну структури твору; тематична фактологічна структура в свою чергу має варіанти — логіко-поняттєву, емоційно-експресивну, комунікативну, інформаційну, психологічну структури. Змістова струк-

тура виражається тільки через образну структуру й мовно-абстрактну структуру, які можуть існувати або у вигляді звукової, або графічно-знакової структур. Останні чотири відносно змісту утворюють його форми.

3. Третій постулат. Структура твору існує виключно в образній, мовно-абстрактній, звуковій, графічно-знаковій, а також паралінгвістичній формах. Звукова форма властива усному мовленню (сюди варто відносити не тільки артикуляцію звуків мови, а й інтонацію, тембр, ритмо-мелодіку тощо). За допомогою звукової системи мови ми можемо виражати різні нюанси змісту твору. Усному мовленню також властива паралінгвістична форма — жести, міміка для вираження нюансів змісту твору. До паралінгвістичної форми необхідно віднести й музичний супровід творів, який служить ефективним засобом для вираження емоцій.

Кожна форма має свої правила організації, свої норми. Спільною вимогою до різних форм твору є таке їх поєднання, щоб вони служили вираженню однієї теми. Редакторів особливо треба бути уважним до ілюстрацій, фото в газетах, журналах, оскільки вони часто не виражають тему.

Редакторський аналіз й правка журналістського матеріалу спрямовані на виділені структури.

Кожна структура передбачає елементи, між якими існують структурні зв'язки. Сукупність елементів становить відповідну систему. Таким чином, редакторський аналіз і правка твору мають завжди системно-структурний характер.

Особливістю кожного твору є характерний тільки для нього зв'язок виділених структур. На основі повторюваних у різних творах зв'язків структур виділяються типи творів, або жанри.

Питання жанру тісно пов'язане з питанням стилю.

Під стилем мовлення необхідно розуміти особливий спосіб, манеру організації змісту, що традиційно використовується як інтуїтивно і в результаті наслідування, так і свідомо, з метою досягти відповідного результату сприймання повідомлення.

Журналістський матеріал є фрагментом загальної інформаційної системи суспільства (інформаційний аспект), в якому матеріал виконує роль засобу впливу на людей (комунікативний аспект). При цьому суспільство необхідно розглядати як кібернетичну систему, в якій відбуваються інформаційні процеси.

У цьому плані класичним можна вважати опис праці редактора, зроблений М.Д.Феллером. Учений зазначає, що робота сучасного редактора складна і багатогранна. Це насамперед — суспільна діяльність (участь у формуванні інформаційної системи суспільства або окремої галузі науки, техніки, економіки, культури, побуту), яка починається з визначення того, які видання, на які теми, з якими особливостями розробки, викладу й оформлення потрібні сьогодні, і продовжується як підбір авторів, формування творчих

колективів, своєрідне керування їхньою працею. Далі, працюючи над конкретним рукописом, редактор оцінює і обробляє його як складову певної інформаційної системи, зіставляючи з тим, що вже є на книжковому ринку і в бібліотеках і що потрібно відповідним групам читачів. Редактор розглядає і обробляє книгу також як самостійну закінчену інформаційно-пошукову систему. Він обирає такий поділ її на рубрики, такі виділення в тексті, систему приміток, покажчиків іт.д., щоб читач міг швидко орієнтуватися в матеріалі книги. Накінець, редактор стежить за поширенням книги, вивчає її дієвість і суспільний резонанс¹.

Екстраполюючи цей опис на журналістику, можемо сказати, що редактор у ЗМК повинен розглядати журналістський матеріал як (1) частину загальної інформаційної системи того соціуму, в якому функціонує ЗМК; (2) відносно завершену інформаційно-пошукову систему; (3) як дієвий засіб впливу на людей.

Основним атрибутом твору є тема. У роботах із редагування аналіз авторської теми, її розробки і літературного опрацювання вважається одним із основних завдань редактора. Об'єктом редакторського аналізу стає тема рукопису з точки зору актуальності вибору, методологічної, ідеологічної й наукової розробки, з точки зору відбору фактичного матеріалу, його якості, достовірності, логічної організації текстового змісту і його мовного вираження.

Тема є атрибут твору як відчуженого від мовця продукту мовлення. Вона є конституюючий елемент змісту твору. Є основною структурою змісту, що поєднує частини твору в одне ціле. Тема — це абстракція від породження твору. Тема невіддільна від са мого твору, оскільки він є її формою вираження. Вона існує тільки завдяки відчуженим носіям відображення дійсності. Між відображенням дійсності як темою твору і відображенням дійсності як предметом мовлення аспектуальна різниця. Відображення дане як зміст твору — це тема; відображення дане у формі діяльності з ним — це предмет. І не розмежовувати цих аспектів — неприпустимо, як неприпустимо отожднювати зміст твору з пред метом людської діяльності.

Визначаючи тему твору як відображення у творі факту реальної або соціальної дійсності, яке є основою змісту твору, ми тим самим звертаємося до фактологічної системи твору і факту взагалі. Фактологічне забезпечення твору є матеріальною основою утворення теми. Розробка теми власне й пов'язана з вибором фактів, утворенням фактологічної системи твору, а також розташуванням фактів (розробкою композиції).

¹ Феллер М.Д. Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования. Львов, 1978. С. 7—8.

Фактом ми називаємо відображені у свідомості сторони дійсності різного рівня узагальнення і різного предметного змісту. Факт — поняття ширше, ніж просто цифра, дата, назва, прізвище. Під фактом необхідно розуміти не тільки реальні, що були або є, а й прогностичні, гіпотетичні, ймовірнісні явища, процеси, події, які ще будуть, але вже існують у психічній дійсності, уяві людей.

З поняттям факту пов'язане одне із важливих питань редакторського фактологічного аналізу — поділ змісту на факти. Що є критерієм такого поділу?

Критерієм поділу змісту на факти є поняття-тема. Оскільки будь-яке поняття являє собою ієрархічно організовану систему ознак-понять, то система фактів твору теж має ієрархічну організацію. Фактами *першого рівня* будуть факти, що ілюструють ознаки, які становлять основу поняття-теми. Кожне поняття-ознака може мати свої ознаки, які й забезпечуються фактами *другого рівня* і т.д.

Кожен факт у творі має якісну характеристику. Основні якісні характеристики фактів такі: правдивість, або достовірність, типовість, соціально-політична значимість, ідейність, точність і до-речність.

Журналістський матеріал як змістова структура має аналізуватися й правитися в кількох загальних аспектах, що відбивають суть комунікативного процесу. Одним із таких аспектів є аналіз матеріалу з позицій автора.

Для літредактора це положення про журналістський матеріал має два значення: (а) матеріал як продукт реального, живого процесу мовлення (мовної діяльності); (б) матеріал як продукт професіонального мовлення, як свідомо регульованої самим же автором власної мовної активності. Якщо в першому випадку твір стає природним витвором мовця, то в другому ми маємо справу з *імітацією під природність* процесу мовлення: автор свідомо попрацював над вибором актуальної теми, обміркував її розробку й розкриття, зважив факти, вибрав композицію і т.д. Професіонально написати текст — це значить імітувати всі реальні процеси текстотворення, щоб твір був досконалим, природним продуктом мовної діяльності. Це значить: імітувати зв'язок твору з мотивом, комунікативним смислом, комунікативною метою, комунікативним задумом, комунікативною ситуацією, імітувати процеси збору, обробки й подачі у певній формі фактів. Оскільки літредактор у ЗМК найчастіше має справу з професіональним мовленням, то його завдання — бути на сторожі природної авторської імітації процесу породження твору. Але для цього редактор повинен знати, як же породжується твір.

Будь-який твір, а значить і журналістський матеріал, є результатом акту авторської предикації (судження). Твір є образно-емоційно-мовно-знаковою та парамовною формою існування предика-

ката, який існує у вигляді розгалуженої поняттєвої системи, що відображає предмет мовлення в образній або/і мовній, графічно-знаковій, текстовій, а також парамовній і емоційній формах. Механізм процесу породження твору має логіко-психологічний аспект, пов'язаний з особливостями акту предикації.

Поряд із логіко-психологічним можуть бути інші аспекти: лінгвістичний, паралінгвістичний, текстовий, музичний, іконографічний (пов'язаний із будь-якою образною системою — у творі, у фільмі, на картині тощо). Але всі ці аспекти — це погляд на роботу логіко-психологічного механізму з іншого боку, з боку плану вираження змісту. Тому шукати причину, наприклад, лінгвістичних порушень треба не в самій мові, а в роботі того ж логіко-психологічного механізму. На стикові всіх цих аспектів формується і композиція, і архітектоніка, тези й аргументація твору.

Логіко-психологічний механізм породження твору працює тільки в умовах діяльності мовця і забезпечується дією усіх тих факторів, які зумовлюють діяльність людини взагалі і мовну активність зокрема. Таким чином, окрім будови, механізм породження твору має ще й функціональний аспект.

Отже, системно-структурна організація змісту будь-якого твору має системне (будова) і функціональне (мовна діяльність) забезпечення в період предикації змісту твору. Відповідно до цього, літредактор повинен виділяти дві категорії помилок у творі — (А) помилки пов'язані з забезпеченням системно-структурної організації твору, тобто процесу породження твору, і (Б) помилки, пов'язані з діяльністю автора, в системі якої народжується твір.

Помилки періоду предикації пов'язані з порушеннями у забезпеченні системно-структурної організації твору, тобто у роботі логіко-психологічного механізму породження змісту твору. Помилки в процесі діяльності автора зумовлені порушеннями у сфері забезпечення функціонування твору. Ці два типи помилок лежать в основі порушень структури і функцій твору і є їх причиною. Так, порушення тематичної структури твору треба шукати в несправильній роботі логіко-психологічного механізму або в недотриманні законів авторської діяльності.

Нижче подасмо поетапний реальний процес формування змісту твору з корекцією на професіональне мовлення. Отже, робота логіко-психологічного механізму відбувається на кількох рівнях:

1. Рівень долокутивної предикації (1-ий рівень предикації). У професіональному мовленні це етап збору матеріалу та імітації мотивації (необхідності написання) твору.

2. Рівень докутивної внутрішньомовної предикації. (2-ий рівень предикації). У професіональному мовленні це імітація комунікативного задуму, комунікативної мети, це розробка теми.

3. Рівень локутивної явної мовної предикації. (3-ій рівень предикації). У професіональному мовленні це розкриття теми, це імітація процесу вибору форми вираження.

4. Рівень локутивної неявної мовної предикації. (4-ий рівень предикації). У професіональному мовленні це робота з підтекстами, це свідоме програмування процесу сприймання й розуміння твору читачем, глядачем, слухачем. Це імітація роботи механізму асоціативного мислення.

Увесь період предикації змісту твору триває на фоні діяльності автора як особистості, наділеної своїми і суспільними потребами. Тому аналізувати формування змісту твору необхідно також і з урахуванням цього фону. Цей, діяльнісний фон визначає насамперед функцію твору, від якої вже залежить і сама системно-структурна організація змісту. Основна функція журналістського твору — це вплив на людину. Яким же чином фактори діяльності автора формують функцію твору, а відповідно і його зміст? Насамперед таким чином, що фактори діяльності (комунікативна мета, мотив, комунікативна ситуація, комунікативний смисл) уточнюють зміст функції і відповідно системно-структурну організацію твору.

Редакторський аналіз й правка журналістського матеріалу завжди спрямовані на сприймача — читача, глядача, слухача. Адресація матеріалу — чи не найважливіший момент журналістської праці, а відповідно й редакторської. Через це в усіх роботах з літературного редагування визначення процесу редагування включає поняття орієнтації редактора на реципієнта.

Першим і найбільш аксіоматичним положенням теорії сприймання й розуміння висловлювань, яке має бути взяте на озброєння редактором, — є закон Гумбольдта-Потебні про об'єктивність суб'єктивізму читачього розуміння твору.

Суб'єктивізм розуміння має під собою й психофізіологічну основу, оскільки сприймання як психофізіологічний процес залежить насамперед від особливостей сенсорної системи, тобто системи, яка сприймає.

Серед причин, що порушують процес відчуття, а відтого і розуміння твору, можна назвати невдалу організацію процесу сприймання: розірваність у часі й просторі процесу сприймання; швидкий темп читання; далеке розташування теле- або радіоприймача; негативну соціальну оцінку диктора або ведучого, через їхній слабкий голос, нерозбірливість вимови тощо; побічні перешкоди — гамір, крик; поганий психофізіологічний стан адресата — втома, роздратованість тощо; перешкоди, пов'язані з невдалими оформленням тексту: надмірна кількість ілюстрацій, погано побудований і розташований текст, правописні помилки тощо.

Природною основою сприймання реципієнта є *синтетичність* цього процесу. Це означає, що робота, спрямована на "отримання" твору, є єдиною, внутрішньо неподільною. А це в свою чергу

ускладнює процес розуміння і є причиною неадекватного розуміння твору. Синтетизм сприймання проявляється в тому, що реципієнт відносно одночасно змушений сприймати твір на різних рівнях його побудови. Так, читання тексту за два заходи — спочатку, наприклад, сприйняти й зрозуміти усі слова, а потім, з найменшим проміжком у часі, сприйняти й зрозуміти образну систему — є аналітичним, фаховим читанням; воно спрямоване на якнайбільш точне розуміння твору. Синтетичність сприймання також означає й те, що процес сприймання природно включається в структуру єдиної предметної діяльності реципієнта, а процес розуміння підпорядкований спільним факторам діяльності. Ця природна особливість процесу сприймання має бути взята до уваги редактором, оскільки він завжди повинен бути на сторожі адекватного розуміння тексту, а синтетизм сприймання природно порушує адекватність і особливо тоді, коли текст як цілісність побудований не за правилами допустимого синтетичного сприймання. А до цих правил слід віднести: *правило про допустиму довжину фраз, мінімальну величину часової розбіжності, правило про нормативне лінгвістичне й правописне забезпечення твору, про допустимість "шумів" у творі, про логічне розгортання змісту на основі однієї теми (тематичну перспективу), про стереотипність змісту й форми твору.*

До причин, що безпосередньо порушують процес пізнання й розуміння, належать також (1) специфічна робота механізму рецепції (розуміння) сприймача; (2) різний емоційний досвід автора й реципієнта; (3) різна діяльна основа продукування й розуміння твору.

Таким чином, закінчуючи огляд модулів РС, необхідно визнати, що системно-структурний і функціональний аналіз основних модулів РС є обов'язковою умовою проектування кібернетичної моделі на етапі її теоретичного опису. Безперечно, не всі зауваження, що стосуються людини-редактора, людини-автора та людини-сприймача, мають бути реалізовані у РС-моделі. Але ці зауваження є тим теоретичним фоном розуміння живих редакторських процесів, їх елементів, без якого неможливе розумне проектування й глибока розробка моделі РС.

Третя глава "ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РС-МОДЕЛЕЙ" присвячена технології редакційно-видавничих систем, технічно-методичному забезпеченню та технології функціонування РС-моделі.

У системі редакційних процесів літературне редагування посідає центральне місце. Однак із виникненням редакторських систем відбувається поступова інтеграція літературного, технічного і художнього редагування, оскільки РС намагаються моделювати редакторські процеси в цілому.

Традиційно процеси редагування і друкарські виробничі процеси є роздільними. Особливістю сучасного редакційного процесу є

посидання їх. РС покликана оптимізувати виробництво твору шляхом посидання творчих, редакторських і друкарських процесів.

Одним із важливих моментів РС є питання способів її функціонування, або технології. Для технології РС важливе науково обґрунтоване функціонування РС в цілому, а також взаємозв'язок та послідовність прояву підсистем.

Технологічна специфіка РС проявляється насамперед в технологічних операціях (функціях), які вона виконує, і специфіці внутрішньо- і міжсистемного управління, що визначає послідовність виконання операцій. З одного боку, технологічна специфіка має відтворювати реальні живі процеси редакторської праці; з другого боку, вона має бути осмислена на нових засадах, що її модернізує технологічний процес, систему управління, робить їх на моделі більш ефективними, ніж в реальності.

У найзагальнішому вигляді технологічний процес літредагування у ЗМК традиційно являє собою систему таких дій (модель традиційного технологічного процесу):

1. редакторський аналіз:

1.1. визначення теми твору та аналіз її актуальності,

1.2. аналіз розкриття актуальної теми,

1.3. редакторський висновок;

2. редакторська правка:

2.1. актуалізація теми й корекція тематичної структури твору,

2.2. корекція розкриття теми.

Розглядаючи сучасне редагування, не можна обминути увагою ті процеси в організації праці редактора, що зараз проходять. Активне впровадження комп'ютерних технологій у редакційно-видавничу сферу модернізує і саму технологію редакторської праці.

Організація редакторської праці в епоху активного впровадження інформаційних технологій у ЗМК іде по шляху включення праці редактора в загальну редакційну систему. Так, науково-практична конференція "Сучасні технології в редакційно-видавничих процесах інформаційних органів" (Москва, 18—20 листопада 1991 року) розкрила те коло питань і намітила ті проблеми, які постають на шляху технологічної модернізації редакційно-видавничої сфери. Поряд із питаннями вибору технічних засобів, редакційних комплексів, прогнозу технічного розвитку, якісного друку, програмного забезпечення, правового аспекту, майстерності користувачів нагальним було і питання організації праці редактора тексту в світлі новітніх технологій. На думку В.С.Дубровіна, кожен із основних за будь-яких технологій етапів підготовки видання — набір, редагування, коректура, верстка, підготовка ілюстрацій, художнє оформлення — повинен забезпечуватися АРМами, тобто автоматизованими робочими місцями. АРМ редагування має базуватися на програмних засобах типу MS Word та техніці класу РС АТ з частотою 12—16 МГц, вінчестером на 40—60 Мб, моніторами EGA, VGA. Перспективним у розвитку

АРМ редагування с включення цього АРМу до загальної локальної мережі редакції.

Автоматизовані редакційно-видавничі системи (АРВС) стали природним середовищем для протікання редакторських процесів. На жаль, власне редакторські процеси мало автоматизовані. Редакторські системи мають більше людський, ніж машинний компонент. Для прикладу розглянемо кілька АРВС і відзначимо, яку роль відіграють і який характер мають редакторські процеси на технологічній лінії АРВС.

Western Electronic Co (США) експлуатус АРВС UNIX. Основний обсяг роботи виконують три редактори. Їхні обов'язки: редагування і написання статей, аналіз роботи рецензентів, підбір ілюстративного матеріалу, контроль за підготовкою оригіналів-макетів і набором. Редагування здійснюється переважно на етапі одноразового введення інформації. *UNIX здійснює контроль і виправлення орфографії й пунктуації та аналіз документів (матеріалів), даючи поради щодо їх поліпшення, аналіз стилю документів щодо рівня читабельності інформації згідно з уведеними в систему стандартами.* Можна зробити висновок, що в середовищі UNIX діє РС, здатна здійснювати аналіз і правку текстів.

Видавничий підрозділ корпорації IBM (США) теж має АРВС. Ця система забезпечує насамперед автоматизований контакт редактора з автором в інтерактивному режимі. Уведений в оперативну пам'ять ЕОМ текст з'являється на екрані; редактор позначає фрагмент тексту для редагування. Далі відбувається процес автоматичного редагування з використанням стандартних текстових блоків, що зберігаються в пам'яті ЕОМ. Після авторедагування відредагований файл каналами зв'язку відправляється автору для узгодження. Контакт автора і редактора триває до тих пір, поки редакція тексту не буде схвалена автором і людиною-редактором.

Фірми IBM-Charlotte, NC, Xerox та ін. в ролі інструментів редагування використовують домашні термінали, під'єднані до офісних мереж. Редагування вдома, як визнають працівники фірм, більш якісне.

Основою названих систем є автоматизований зв'язок типу "автор — редактор — автор", автоматизація певних інтелектуальних процесів редагування текстів. На жаль, наші вітчизняні та близького зарубіжжя АРВС, що забезпечують переважно випуск інформаційних видань в сучасних автоматизованих інформаційних системах (АІС) на зразок НТИ, ВИНІТИ, ИТАР-ТАСС, електронної газети "Все всім", УкрІнформ дуже відстають у цьому плані від західних. Автоматизованими переважно є процеси передмашинних формулювань, класифікацій інформаційних документів за формулярами. Передмашинний формуляр являє собою перелік за певною схемою основних атрибутів тексту (автор, назва, дата тощо), ключових слів до нього.

До початку 90-х років у нашій країні та в країнах близького зарубіжжя виникло соціальне замовлення на настільні видавничі системи (НВС), які завоювали інформаційний ринок через доступну вартість, ефективність, ергономічні характеристики, найвищу технологічну надійність і дружній інтерфейс в системі "людина — машина". Програмне забезпечення НВС, орієнтоване на журна лістів, редакторів, спеціалістів підрозділів науково-технічної інформації, фактично зняло психологічний бар'єр, що виникає під час взаємодії гуманітарія з технікою.

Редакційно-видавничі комплекси на базі НВС комплектуються програмним забезпеченням типу Xerox Ventura Publisher Professional Extension, Page Maker, MS Windows, MS Word, Coral Draw тощо, яке здатне в плані редакторської обробки текстових масивів здійснювати лише виправлення орфографії тексту, роботу з синонімічними рядами.

Орфографічний контроль технологічно є супровідним вводу інформації процесом. Тобто контроль здійснюється автоматично під час введення тексту в пам'ять ЕОМ. Як окрема технологічна операція орфографічний контроль може здійснюватися після набору тексту.

Закінчуючи вступний огляд із проблеми сучасної організації редакторської праці, необхідно запевнити, що редагування твору як професійна діяльність має повне право і всі передумови для його наукової організації, тобто редагування може бути високотехнологічною працею в сучасних умовах, бо воно являє собою технологічну систему і має модель технологічного процесу, автоматизовані процеси, методи, методики і техніки праці. Високотехнологічні ж процеси якраз і повинні відповідати цим п'яти вимогам.

Будь-яка праця, а значить і літературне редагування, як певним чином організований виробничий процес, передбачає певну систему відпрацьованих, науково обґрунтованих операцій, необхідних для досягнення виробничих результатів. Кожна така відносно замкнута система операцій утворює спосіб аналізу або правки матеріалу. Технологічні способи ж, за В.П.Каширїним, являють собою множинну взаємозв'язаних і взаємозалежних цілеспрямованих взаємодій і процесів, що використовуються для отримання певного ефекту. Технологічні способи і є методами праці.

Володіння методами аналізу або правки — це володіння відповідними методиками, тобто тим операційним арсеналом і знаннями про нього, який необхідний для успішної редакторської праці.

Володіти методикою аналізу чи правки означає володіти сукупністю і послідовністю застосування методів аналізу й правки твору. Успішне ж володіння методикою лежить в основі техніки, майстерності редагування.

Нижче подасмо ідеальну систему технологічного забезпечення процесу редагування. Ця ідеальна система повинна лежати в основі технології РС.

Техніка аналізу Техніка аналізу реалізується в системі методик аналізу тематичної організації твору, інтерпретації актуальної теми, аналізу розкриття теми.

Методика аналізу тематичної організації твору Знайомство літредактора з матеріалом автора завжди починається з тематичного аналізу, в результаті якого редактор повинен зробити висновок, *про що пише автор і чи придатна для опублікування тематична організація твору.*

Редакторові доводиться цілісний процес сприймання твору перетворювати на окремі акти *професіональної, аналітичної перцепції*, розкладаючи процес сприймання й розуміння твору на їх складові. В результаті певні перцептивні операції перетворюються в підсистеми, які називаються *способами, або методами, тематичного аналізу.* До таких методів належать *метод фразового членування твору, метод пофразного визначення тематичної системи твору, метод тематичного прогнозування (антиципації), метод рубрикації, метод тематичних зіставлень, метод моделювання тематичної структури.*

Методика інтерпретації актуальної теми Дана методика застосовується для визначення актуальності теми. З цією метою застосовуються такі методи: *метод якісної оцінки теми та метод прогнозування читачьких реакцій.*

Методика аналізу розкриття теми Аналіз розкриття теми належить до важливих процедур організації змісту твору. В основі цього аналізу лежить *фактологічний аналіз, спрямований на визначення якісного й кількісного фактологічного забезпечення змісту, а також композиційно-архітектонічний аналіз, що включає організацію й вираження змісту твору.*

Для аналізу власне якості фактів, а також композиційно-архітектонічної організації змісту твору необхідно застосовувати різні методи, обов'язковими серед яких є *метод зіставлення фактів, метод ранжирування фактів, метод підрахунків, метод експлікації логічних зв'язків, метод індукції змісту, метод дедукції змісту, метод семантичного аналізу, метод логічної перспективи і семантичного зондування, метод тлумачення термінів, метод рубрикації, метод схематизації композиційних зв'язків, метод образної інтерпретації тематичної системи.*

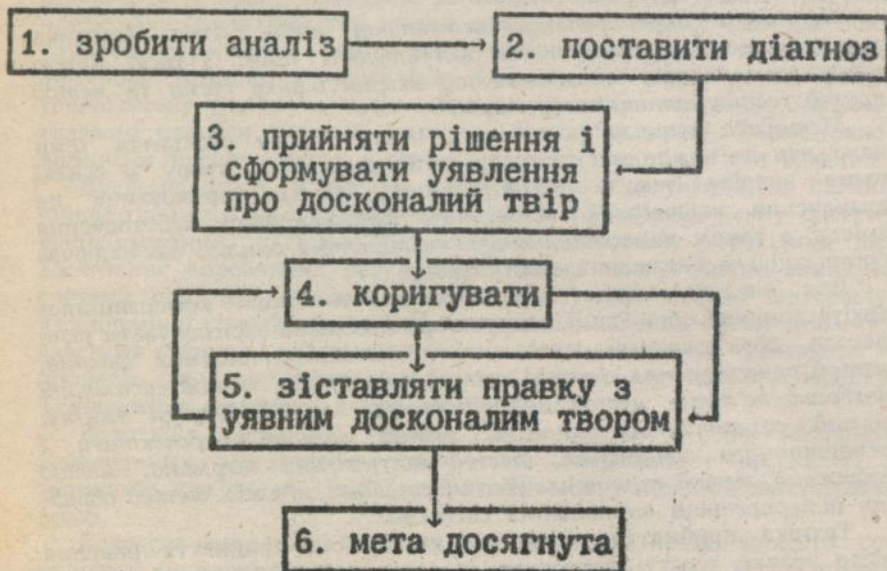
Техніка прийняття рішення Майстерність прийняття рішення щодо правки тексту безперечно залежить від майстерності застосування методів аналізу, а також організації власне процесу аналізу твору. Але крім цього редактор повинен володіти й деякими методичними секретами прийняття редакторського рішення.

Методика прийняття рішення базується на умінні зробити редакторський або редакційний висновок щодо вартості журналістського матеріалу після його аналізу. При цьому основним методом прийняття рішення буде метод експлікації, тобто наукового обґрунтування помилок у творі.

Техніка правки Для забезпечення техніки правки необхідно застосовувати різні методи. До методів правки відносять *метод корекції тематичної системи і структури, метод актуалізації теми, метод селекції фактичного матеріалу, метод корекції розкриття теми*. Кожен із цих методів включає ряд обов'язкових прийомів правки.

Одним із важливих питань технології РС є питання функціонування системи на технологічних засадах, описаних вище. РС-модель повинна діяти на основі певного алгоритму, що відбиває структуру живого технологічного процесу.

Структура технологічного процесу редагування включає *редакторський аналіз, прийняття рішення й правку*. Таким чином, алгоритм РС являє собою таку схему:



Основною, провідною ланкою технологічного процесу є третя позиція алгоритму РС — прийняття рішення. РС повинна бути так сконфігурована, що всі процеси, які протікають у системі, всі функції, які вона виконує, мають бути підпорядковані генеральній функції системи — функції прийняття рішення. Пріоритетність даної функції визначається необхідністю технологічно забезпечити таке функціонування РС, яке дозволило б, з одного боку, програмно інтегрувати й ієрархізувати всі процедури, операції системи, з іншого боку, знайти ту технологічну ланку, яка найбільш вигідна для зв'язку РС із живими системами — людиною редактором, автором тощо. Якщо вважати провідною ланкою, наприклад, четверту позицію алгоритму, то аналіз і прийняття рішення залишаться для людини прихованими, некерованими процесами. Доля помилкового прийняття рішення чинеточного аналізу зростає, відповідно коригування структур тексту, навіть за втручання людини в цей процес, буде неточним. Зосередженість РС на аналізові й відкритість системи для втручання людини в цей процес більш вигідна, але при цьому процедура прийняття рішення й правки буде автоматичною й прихованою від людини. Чи є певність, що РС самостійно прийме правильне рішення щодо доцільності правки, правильно поставить діагноз тексту? Зважаючи на ці застереження, доречно вважати процедуру прийняття рішення найбільш вдалою технологічною ланкою, інтерактивною, тобто відкритою для людини, коли через програмний інтерфейс людина здатна буде втручатися в систему прийняття рішення щодо постановки діагнозу тексту й доцільності правки, виходячи з результатів аналізу. Таким чином, автоматично здійснюючи аналіз і правку тексту, РС залишиться підконтрольною людині-редактору у найважливіший момент функціонування системи — момент прийняття рішення.

Технологічна лінія під час редагування тексту матиме відносно замкнений межами системи характер. Всі технологічно значимі процеси — реданаліз, формулювання редвисновку й правка — протікатимуть автоматично й приховано. Людина-редактор включатиметься в РС як одне з найважливіших джерел інформації, необхідної для прийняття системою правильного рішення й постановки правильного діагнозу тексту.

Основним технологічним принципом, за яким повинна функціонувати РС, є принцип, що покладений в основу програм "мізкового штурму", або програм "генерування ідей", типу Brainstormer фірми Soft Path Systems, IdeaFisher фірми Fisher Idea Systems, Idea Generator Plus фірми Experience in Software, Thoughtline фірми Xpercom. В основі функціонування програм цього типу лежать дві вимоги — чітка визначеність проблеми або ситуації та зосередження на цілях. Стосовно редагування тексту це має такий вияв: РС за допомогою людини-редактора описує аналізований текст

і формує уявлення про текст на виході. Тільки після цього РС переходить до автоматичної правки.

У висновках сформульовані основні результати роботи. РС виступає єдиною інтегруючою інформаційні виробничі процеси системою, в межах якої підготовка журналістського матеріалу до поширення стає підконтрольним, регульованим і високоефективним процесом.

Проектування і розробка майбутніх РС повинна базуватися насамперед на теоретичних засадах науки про редагування. Сучасне редагування в середовищі інформаційних технологій перебуває на шляху інтеграції відносно самостійних процесів обробки твору. Уособленням такого синтетизму є РС, яка здатна поєднувати функції літературного, технічного й художнього редактора. Основою РС є закони, методи, методики літературного редагування, оскільки технічно-художній бік редакторської праці більшою мірою залишається внутрішньопривоканим, повністю автоматичним процесом РС, похідним від літературної правки твору. Ось чому модель РС має базуватися насамперед на теоретичній моделі літературного редактора.

Основним компонентом теоретичної моделі РС є уявлення про діяльність редактора твору, її специфіку, а також про твір як безпосередній предмет виробничої редакторської діяльності. Головними концептами теоретичної моделі РС є редакторські механізми та уявлення про твір як єдність різнопланових структур, об'єднуючою ланкою для котрих є тема.

Теоретична модель РС передбачає моделювання тих інформаційних процесів, що протікають у системі і поєднують автора і редактора, редактора і твір, твір і читача, автора і читача, редактора і читача і т.д. Моделювання вказаних інформаційних процесів становить суть проекту РС, і поза моделями цих процесів РС не може існувати. Розробка теоретичних моделей РС є перспективним напрямком у розробці редакторських систем.

Для створення моделі РС має бути належна програмно-технічна база, яка дозволяє матеріалізувати інтелектуально-інформаційні процеси.

Технічно-інформаційне й програмне забезпечення є основною вимогою технологізації редакторського процесу, і воно повинне розвиватися в кількох напрямках.

Перший напрямок — це використання технічно-програмістського досвіду в сфері створення автоматизованих редакторів текстів. Власне, ці редактори за своїм призначенням є першими моделями живого редактора і прообразом майбутніх редакторських систем.

Сучасні автоматизовані редактори текстів — це потужні програмні системи технічної обробки тексту з прообразами інтелектуальних функцій, що є елементами літературного редагування. До таких інтелектуальних функцій належать, наприклад, функції перевірки орфографії тексту, робота з примітками, посиланнями, змістом і покажчиками документів, переносами у тексті (редактор Microsoft Word 6.0, в системі Windows), робота з синонімічними словниками (Coral Draw 3.0 в системі Windows) тощо.

Розробка сучасних автоматизованих редакторів текстів для машин будь-якого класу іде винятково шляхом удосконалення програмних засобів як технічних редакторів. Системи макетування й верстки, що є вершиною у моделюванні процесів технічного редагування, — безперечно велике досягнення у сфері видавничо-друкарської справи. Ці системи мають бути важливим компонентом РС, але не найголовнішим. У справі створення редакторських систем як засобів не тільки технічної, а й літературної обробки тексту необхідно йти шляхом інтелектуалізації програмних засобів, тобто шляхом створення автоматизованих робочих місць на базі експертних систем, систем зі штучним інтелектом. РС повинна бути роботом, в основі функціонування якого закладені принципи діяльності живого редактора тексту. Через це на теоретичній моделі редактора мають бути обов'язково показані механізми редакторської праці, котрі й повинні бути змодельовані програмними засобами. Інтелектуалізація РС —

це *другий* перспективний *напрямок* технологізації редакторської практики.

Очевидним є те, що РС як інтелектуальна система повинна функціонувати в певному інформаційному просторі, де протікають процеси збору, обробки, збереження й подачі інформації. Ефективною формою збору, обробки, розподілу і подачі інформації є банки даних та інформаційні мережі.

Говорячи про РС як інтелектуальну систему, ми безперечно маємо на увазі, що джерелом багатьох понять і уявлень системи стануть існуючі професійні знання, зокрема, у редакційно-видавничій сфері, оскільки для інтелекту роботів таким джерелом знань завжди є навколишня дійсність.

Третім напрямком технологізації редакторської сфери є розробка РС як складних людино-машинних систем. Жодна РС не зможе повноцінно функціонувати поза людиною. Редакторські системи придумані для людини, і з нею вони повинні вступати в контакт. Цей контакт може бути двох планів: для обміну інформацією і для здійснення управління з боку людини і людиною.

Симбіоз людини і машини дозволить ефективно керувати редакторським процесом. Керівником РС має бути людина-редактор, що володіє знаннями і вміннями літературного, технічного й художнього редагування, що може приймати організаційні рішення під час підготовки тексту до розповсюдження в інформаційному просторі.

Основні положення дисертації знайшли відображення у таких публікаціях:

МОНОГРАФІЇ

Моделювання і технологія редакторських систем / Інститут системних досліджень освіти; Інститут журналістики Київського університету.— К., 1995.— 200 с.

НАУКОВІ СТАТТІ ТА ТЕЗИ

1. Объект, предмет и аспект изучения в лингвостилистических исследованиях // Особенности языка и стиля средств массовой информации / Киев, гос. ун-т.— Киев, 1985.— С. 224—262.— Деп. в ИНИОН АН СССР 5.02.86 N 24005.

2. Газета починається із заголовка // Журналіст України.—1986.— N 7.— С. 41—42.

3. О теме текста и тематической группе слов (теоретический аспект) // Язык и композиция газетного текста: Теория и практика.— Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1987.— С. 32—37.

4. Определение темы текста: Проблема редакторского анализа: Автореф... на соиск. уч. ст. канд. филол. наук.— К., 1988.— 22 с.

5. Журналістикознавство і теорія мовної діяльності // Перебудова: Досвід, проблеми, пошуки. Роль журналістської творчості в революційному оновленні соціалістичного суспільства / Тези доп. і повідомлень.— К., 1988.— С. 29—30.

6. Речь в структуре профессиональной деятельности журналистов // Тезисы конференции "Советская журналистика в 1988 году. Проблемы эффективности печати, телевидения, радио в условиях перестройки".— М., 1989.— С. 78—80.

7. Коммуникативная целеустановка автора и эффективность воздействия на читателя // Средства массовой информации в формировании нового мышления / Материалы научно-практической конференции.— Ленинград, 1989.— С. 9—10.

8. Психолингвистический аспект моделирования учебной деятельности студентов-журналистов // Материалы совещания заведующих кафедрами факультетов и отделений журналистики университетов страны (20—25 марта 1989 года).— К., 1989.— С. 66—68.

9. Использование ЭВМ в учебном процессе при подготовке журналистов // Там же.— С. 70—71 (у співавторстві - 75% авт.).

10. Редактор и тема (психолингвистический аспект) // Журналістика. Преса. Телебачення. Радіо.— К.: Вища школа, 1989.— Вип. 21.— С. 24—30.

11. Фотографія як средство екстериоризації образної системи тексту // Фотографія в пресі: Проблеми історії, теорії та фотожурналістського мистецтва / Тезиси доповідей всесоюзної науково-практичної конференції.— К., 1989.— С. 45—47.

12. Використання ЕВМ при вивченні дисципліни мовознавчого циклу // Проблеми вищої школи.— К., 1990.— Вип. 70.— С. 51—58 (у співавторстві - 75% авт.).

13. Редактор — інтерпретатор тексту // Журналіст України.— 1990.— № 2.— С. 42—44.

14. Мовлення в структурі професійної діяльності журналістів // Журналістика. Преса. Телебачення. Радіо.— К.: Вища школа, 1990.— Вип. 22.— С. 73—78.

15. Автоматизовані редактори і діагностика тексту // Журналістика. Преса. Телебачення. Радіо.— К.: Либідь, 1991.— № 23.— С. 144—151 (у співавторстві - 90% авт.).

16. Новітні програми з діагностики та розвитку мовлення // Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання.— Львів: Каменяр, 1994.— С. 103—105.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА. ПІДРУЧНИКИ

1. Методичні вказівки до вивчення текстового редактора TEDUNI / Київ. ун-т.— К., 1991.— 16 с.

2. Інформаційні мережі в засобах масової інформації. Канал ИНФО-ТАСС / Київ. ун-т.— К., 1992.— 96 с. (у співавторстві - 50% авт.).

3. Основи комп'ютерного набору і коректури.— К.: Либідь, 1993.— 172 с. (підручник).

4. Гуманітарні технології.— К.: Видавничий дім "KM Academia", 1994.— 60 с. (у співавторстві - 30% авт. й за редакцією).

5. Основи комп'ютерної журналістики / Інститут системних досліджень освіти; Інститут журналістики Київського університету.— К., 1995.— 240 с. (у співавторстві - 10% авт.).

6. Літературне редагування.— К.: Либідь, 1996.— 240 с. (підручник)

РЕЗЮМЕ

Ризун В.В. *Моделирование и технология редакторских систем.* В диссертации рассматривается редакторская система как теоретическая и кибернетическая модель, функционирующая в сфере СМК в условиях компьютерных информационных технологий. Анализируется технология редакторских систем, описаны современные автоматизированные редакционно-издательские системы в аспекте редакторской обработки текста. Показаны перспективы моделирования и программного воплощения функций редактора текста.

SUMMARY

Rizoun V.V. *The modelling and the technology of editing systems.* The dissertation deals with editing systems. These systems are analysed as the theoretical and cybernetic model, that functions in the mass media under conditions of computer information technologies. The technology of editing systems and modern editing programs are described in aspect of the editor adaptation of a text. Perspectives of the modelling and the program employment of editor's functions are shown.

Ключові слова

автоматизований редактор тексту, аналіз тексту, моделювання, модель, модуль, правка, редагування, редактор, редакторський висновок, редакторська система, твір, текст, тема, технологія

В. Ризун

Лідн. до друку 6.02.96. Формат 60x84 1/16. Зам. 053. Тираж 100

Поліграфічний центр Київського університету імені Тараса Шевченка
252004, Київ, бульвар Шевченка, 14.

220. HES A

1113 1130

AB 34.099